

jektivní skutečnosti. Tento relativismus ospravedlňuje zvláště při řešení počátku a konců antické společnosti. Tak nemůže úvodní kapitola našemu čtenáři říci mnoho nového.

Druhá kapitola (str. 45—89, *Bibliografia generale*) začíná se přehledem antických studií od Vica po Sanctise a pokračuje seznamy encyklopedií, příruček, seznamem časopisů i hlavních speciálních pojednání z oblasti starověkých dějin. Autor se tu dotýká i epigrafiky a numismatiky. Literaturu většinou nehodnotí, uvádí však především literaturu italskou, takže v tomto směru doplňuje knihu Bengtsonovu. Zajímavé a velmi poučné jsou autorovy výklady o literatuře z pozdní antiky, o vzniku scholií a o byzantském písemnictví v jeho vztahu k literatuře antické.

Třetí (str. 91—139) a čtvrtá (str. 141—190) kapitola vykládají o literárních pramenech řeckých a římských dějin. Svě výklady pojal autor velmi široce a uvádí i četné autory, jejichž dílo známe jen podle jména. Svě počínání zdůvodňuje tím, že se snaží seznámit své žáky a čtenáře s bohatým kulturním životem starověku, aby tak získali širší kulturní přehled. V této metodě je ovšem velké nebezpečí, aby totiž žáci nenabyli vědění spíše o tom, co není, než o tom, co jest.

Poslední, pátá kapitola (*Geografia, cronologia e cronografia* — str. 191—219) je velmi bohatá, i když často velmi přeplněná jmény. Knihu uzavírá užitečný seznam zkratek hlavní encyklopedické literatury, monumentálních sbírek a časopisů.

Kniha Manniho se — proti knize Bengtsonové — nezabývá vztahy antiky a Orientu, přináší však naproti tomu hojnější zpracování literatury byzantské. Ostatně i tím, že přiblíží více k literatuře italské, stává se vhodným doplňkem knihy německé. Její theoretické předpoklady musíme však odmítnout právě tak jako u knihy Bengtsonovy.

Radislav Hošek

Nejnovější práce o zemědělských poměrech ve starém Pylu. Rozluštění lineárního písma B, podané před čtyřmi lety *M. Ventrisem* a *J. Chadwickem* (viz studii *Evidence for Greek Dialect in the Mycenaean Archives*, *Journal of Hellenic Studies* 73 [1953], 84—103; srov. o tom z pera autora této souborné zprávy články *Nynější stav u luštění krétského lineárního písma B*, *Sborník prací filosofické fakulty brněnské univerzity A* 4 [1956], 108—122, *Lineární písmo B a hegemonie Řeků na Krétě v pozdní době minojské*, *SPFFBU C* 3 [1956], 145—149, *The Linear B Signs 8-A and 25-A₂*, *SPFFBU A* 5 [1957], 45—62, a *Dvě kapitoly z historie rozluštění lineárního písma B*, *Listy filologické* 80 [1957], 1—9) pomohlo již odhalit mnohé zvláštnosti hospodářského a společenského života lidí mykénské doby, a v neposlední řadě vrhlo světlo i na zemědělské poměry ve starém Knossu a Pylu. Doposud bylo totiž možno pro tuto dobu rekonstruovat pozemkové vlastnické vztahy jen nepřímou z Homéra, ale vždy to byly jen rekonstrukce, o nichž nebylo jisto, zda se v nich neskryvá směs elementů, které nikdy neexistovaly vedle sebe současně a které byly jen tvůrčím uměleckým zásahem Homérovým promítnuty do jedné roviny.

Z lineárních dokumentů jsou pro mykénské zemědělství, a především pro pozemkovou držbu v střediscích mykénské kultury, hlavním zdrojem informací tabulky serie *E* (podle Bennettovy klasifikace; viz *E. L. Bennett, Jr., A Minoan Linear B Index*, New Haven, str. XII—XIII, a nejnověji od téhož autora *The Pylos Tablets, Texts of the Inscriptions Found, 1939—1954*, Princeton 1955, str. XX—XXXII). Tato serie, stejně jako i mnohé jiné, obsahuje řadu dílčích podskupin (podskupina *E* pro Knossos, podskupiny *Ea, Eb, Ec, En, Eo, Ep, Eγ, Er, Es* pro Pylos), pro všechny z nich je však charakteristický ideogram 120, interpretovaný obvykle jako ideografické označení pšenice. Tabulky s tímto ideogramem zaujaly svým obsahem už samotné rozluštěle lineárního písma B; oba autoři se však ve své citované základní studii v podstatě omezili jen na interpretaci několika dokumentů, resp. několika technických termínů, a to ještě — aspoň ve srovnání s dnešním stavem bádání — nikoliv vždy s plným zdarem. Systematičtějšímu rozboru podrobili zmíněnou serii tabulek teprve ti badatelé, kteří se o něco málo později poprvé pokusili vůbec o soustavnou analýsu všech Bennettových serií a podskupin. Stalo se tak v těchto dvou studiích: *A. Furumark,*

Ägäische Texte in griechischer Sprache, *Eranos* 51 [1953], 103—120, a 52 [1954], 18—60 (interpretace některých textů serie E- viz zvl. v druhé části studie na str. 30—40), a *G. Pugliese Carratelli, La decifrazione dei testi micenei*, *La parola del passato* 35 [1954], 81—117 (viz zvl. str. 102—113 s autorovými interpretacemi, formulovanými ještě nezávisle na Furumarkovi; srov. však od téhož autora i studii *Nuovi studi sui testi micenei*, *La parola* 36 [1954], 215—228, v níž se již zaujmá stanovisko k pracím jiných badatelů). K průkopníkům v bádání o vlastnických pozemkových vztazích ve starém Pylu se konečně řadí i *T. B. L. Webster* a *L. R. Palmer*. První z nich se speciálně zabýval Bennettovou serií E- v krátké studii *Pylos E Tablets (En, Eo and Ep Series)*, *Bulletin of the Institute of Classical Studies of the University of London* 1 [1954], 13—14 (práce obsahuje přehled a výklady nejčastějších terminů; srov. v témž čísle *Bulletinu* od téhož autora i obdobnou analýsu některých podskupin ze serie A-: *Pylos Aa, Ab Tablets, o. c.* 11—12). Do širší dějinné souvislosti zasadil pak Webster své názory na zemědělské vlastnické vztahy za doby mykénské ve dvou dalších pracích, věnovaných shodám a rozdílům mezi Homérem a zprávami lineárních dokumentů: *Additional Homeric Notes*, o. c. 15—16, a *Homer and the Mycenaean Tablets*, *Antiquity* 113 [March 1955], 10—14. Pokud jde o Palmera, tu je třeba uvést zejména jeho dvě starší práce *Mycenaean Texts from Pylos*, *Transactions of the Philological Society* 1954, 18—53b, a *Achaean and Indo-Europeans*, Oxford 1955; a z nedávné doby potom studii *The Concept of Social Obligation in Indo-European*, *Hommages à Max Niedermann*, Bruxelles 1956, 258—269 (o Palmerových názorech viz více v mé stati *A Contribution to the Problem of Land Tenure in Ancient Pylos* v tomto čísle *Sborníku*, str. 115—117).

Výsledky bádání o vlastnických zemědělských vztazích v mykénském období, jakých bylo dosaženo v několika prvních letech po uveřejnění Ventrisova a Chadwickova stěžejního článku v *JHS*, nalezly však svoje uplatnění i v mnoha studiích obecnějších, ať už šlo o kratší stati, mající spíše jen informativní ráz (tu uveďme zejména velmi jasně a přehledně stilisovanou práci *V. Ehrenberga Griechische Urkunden des zweiten Jahrtausends v. Chr.*, *Historische Zeitschrift* 180, 1 [August 1955], 1—13), anebo o větší souborné publikace, pojednávající o nápisných památkách, jazyku, a případně i o kultuře mykénské doby (tu si zaslouží zmínky vedle práce *C. Gallavottiho Documenti e struttura del greco nell'età micenea*, Roma 1956, a vedle práce Lurjovy, o níž bude ještě řeč, zejména obsáhlé dílo *Ventrise a Chadwicka Documents in Mycenaean Greek*, Cambridge 1956 [úvodní slovo k otázce viz na str. 129—133 pod záhlavím *Agriculture and Land Tenure*; na str. 232—274 následuje potom rozbor 59 textů serie E- s jazykovými i obsahovými výklady pod záhlavím *Land Ownership and Land Use*]; a leccos lze konečně nalézt i pod jednotlivými hesly v slovníkových pracích (srov. *V. Georgijev, Slovar' krito-mikenskich nadpisej*, Sofia 1955 — se dvěma suplementy z r. 1955 a 1956 —, a *P. Meriggi, Glossario miceneo [minoico B]*, *Memorie della Accademia delle Scienze di Torino*, serie 3, 4 : 2 [1955] — non vidi).

Od r. 1955 věnují značnou pozornost vlastnickým poměrům v mykénském světě i sovětská badatelé *S. J. Lurja* a *J. L. Lencman* — i když se tato otázka ani v jedné z jejich statí nestala problémem ústředním. Z prací Lurjových lze v této souvislosti uvést zejména články *Opyt čtení piloských nadpisej*, *Vestnik drevnej istoriji* 1955, sv. 3, str. 8—36 (zvl. str. 29—32 a 35—36 s kritikou některých výkladů Furumarkových a Websterových), a *K voprosu o charaktere rabstva v mikenskom rabovladelčeskom občestve*, *VDI* 1957, sv. 2, 8—24 (několik poznámek na str. 14—15), dále soubornou bibliografickou zprávu *Obzor novejšej literatury po grečeskim nadpisjam mikenskoj epochi*, *VDI* 1957, sv. 3, 196—213 (viz zvl. str. 209 a 212—213), a zejména samostatnou publikaci *Jazyk i kultura mikenskoj Greciji*, Moskva—Leningrad 1957 (zvl. str. 233—243 pod záhlavím *Zemel'nyje otnošenija*). Z Lencmanových prací se pak tohoto problému dotýká stat *Pilosckije nadpisi i problema rabovladenija v mikenskoj Greciji*, *VDI* 1955, sv. 4, 41—62 (zvl. str. 55—60).

Mezi nejnovějšími speciálními pracemi o vlastnických poměrech v mykénském zemědělství, které byly vydány v posledních letech na Západě, zaujmá bezpochyby nejvýznamnější postavení *Bennettův* článek *The Landholders of Pylos*, *American Journal of Archaeology* 60 [1956], 103—133. Studie je pozoruhodná především exaktní textovou analýsou jednotlivých dokumentů; autor se tu snaží určovat spíše jen vztahy, které platí mezi jednotlivými součástmi textů, než aby

se pokoušel za každou cenu o detailní interpretace. Z ostatních článků, uveřejněných na Západě v posledních dvou letech, sluší pak — vedle zmíněné již práce Palmerovy — jmenovat aspoň tyto: *W. E. Brown, Land Tenure in Mycenaean Pylos*, *Historia* 5 [1956], 385—400 (na rozdíl od Bennetta je tento autor velmi důvěřivý k většině dosud podaných interpretací, týkajících se serie E, a rýsuje pro starý Pylos až příliš určitý obraz zemědělských vlastnických vztahů); *J. K. Anderson, Note on „Landholders of Pylos“*, *AJA* 61 [1957] 174—175 (krátká poznámka k práci Bennetově); *M. I. Finley, The Mycenaean Tablets and Economic History*, *The Economic History Review* 10 [1957], 128—141 (velmi cenná studie, jejíž autor se snaží — spíše metodou logické úvahy než detailním rozбором textů — stanovit minimum jistoty, které mohou o hospodářských poměrech ve starém Pylu tamní lineární dokumenty vůbec poskytnout); *M. I. Finley, Homer and Mycenae: Property and Tenure*, *Historia* 6 [1957] 133—159 (druhá práce předešlého autora; F. srovnává zprávy lineárních dokumentů s údaji z Homéra a dochází k přesvědčení o zásadních rozdílech v hospodářské a společenské struktuře mezi obdobím mykénským a dobou Homérovou).

Závěrem je snad ještě třeba podat vysvětlení, proč se téměř všechny speciální studie o mykénském zemědělství týkají poměrů v Pylu. Objektivní příčinou tohoto zjevu je patrně to, že pylských tabulek serie E je daleko více než knosských (211 tabulek z Pylu proti 26 z Knossu), a že jsou ve svém průměru i daleko rozsáhlejší. Pokud jde o ostatní střediska mykénské kultury na řecké pevnině, je nutno dodat, že ani v Mykénách ani nikde jinde mimo Pylos nebyly zatím dokumenty podobného obsahu nalezeny.

Antonín Bartoněk

C. W. Westrup, Some Notes on the Roman Slave in Early Times. A comparative sociological study. Hist. Filol. Medd. Dan. Vid. Selsk. 36, no. 3, København 1956. Stran 25.

Autor se zabývá několika problémy raného římského otroctví. Nejdříve dokazuje, že se dlužníci nemohli nikdy stát otroky svých spoluobčanů, bývali však jako otroci prodáváni do ciziny. Zde se Westrup opírá nejen o doklady týkající se starého Říma, nýbrž hledá také analogické jevy u jiných starých národů, hlavně u Germánů. Poněvadž otrok nebyl občanem a byl získán ve válce nebo koupí, dívali se naň u mnoha kmenů jako na dobytek s lidskou podobou. Přesto však se ve starých římských dobách nehledělo na otroka jako na věc v pravém smyslu toho slova. Otroek se stával členem rodiny (familia), a také to, že se mohl stát po manumissi svobodným občanem, stavělo otroka výše než pouhou věc. Ostatně pater familias měl stejnou moc jak nad svými otroky, tak nad svými dětmi.

Podobně jako filius mohl mít i servus s dovolením pánovým jakési jmění. Právní definice peculia byla arci vytvořena v době poměrně pozdní, a snad se jeho podstata ve starých dobách lišila od dob pozdějších. Na této domněnce staví Westrup svou theorii o tom, že bylo v rané římské republice peculium důležitou složkou hospodářského a sociálního života. Šlo prý snad dokonce o jakési vzájemné závazky mezi pánem a otrokem, což prý bylo zejména v době Plautově poměrně velmi rozšířeno. Je tu ovšem otázka, pokud můžeme Plautových komedií užívat jako pramene ke studiu hospodářských a sociálních poměrů římské společnosti. Westrup je přesvědčen, že Plautus ve svých divadelních hrách beze vší pochyby líčí římské způsoby. Na str. 17 čteme: „But already at Plautus' time, as would seem to be shown by his plays which here no doubt depict Roman manners,¹ the slave (servus peculiosus) with the peculium was able to enter into contracts with his master.“ V poznámce 1 se dovolává autor W. Krolla, *Die Kultur der ciceronischen Zeit*, II (1933), str. 91, ovšem nedost přesně, neboť Kroll na uvedeném místě píše pouze toto: „Den Begriff des servus peculiosus kennt schon Plautus, und er ist sicher rein römisch.“

Mám za to, že Westrup řeší některé problémy poněkud izolovaně. Stará římská společnost nebyla složena jen z občanů a otroků, byli tu patricijové, plebejové a klienti, a vztahů mezi těmito společenskými vrstvami se autor nikde nedotýká. Proto jsou také některé jeho závěry nejasné, zejména pokud klade takřka rovnítko mezi peregrini a servi (str. 7; srov. též str. 15). Někdy také autor postavení otroků poněkud idealisuje. Jako homo peregrinus, píše, stál otrok jistě mimo